

TENEN

28. årgang nr. 3 – februar 2018



Indhold:

Kasketter - fra stald til soldat til menigmands hovedbeklædning . .	side 3
Smocksyning	side 8
Med TENEN på tur til Erik Mortensens kjoler	side 12
Beretning for 2017	side 14
Boganmeldelse: Lær at brodere	side 17
Boganmeldelse: Modekongen Holger Blom	side 18
Boganmeldelse: Silk Trade and Exchange	side 20
Boganmeldelse: Tissu/Papier Échanges d'Impressions	side 21
TU TANGATA: Weaving for the People	side 22
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 23
Bagsiden: Postkort fra Otavalo	side 24



QR-koden henviser til dette bladnummers side på internettet

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Teglgården 66 st.th, 3460 Birkerød,
telefon 45 81 05 05

Kasserer: Bent Bille, Søndergade 66, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65

REG.NR. 1551 GIROKONTO 143 01 30 • SWIFT-BIC: DABADKKK IBAN: DK23 3000 0001 4301 30

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I sæson 2017/18 er prisen pr. år 250 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr. Betaling forud med frist 1. juli.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

TENEN – Danish Society for Textile History – Verein für Dänische Textilgeschichte

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,

ePost silke-annet@silke-annet.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 26 60 28 40,

ePost vofl3450@gmail.com

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 21.02.2018

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne august, november, februar og maj. Deadline for redaktionelt stof er seks uger for eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

fx med ePost – eller evt. maskinskrivet med brevpost. Tekst og illustrationer adskilt.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer

– så længe lager haves. Prisen er 65 kr.

Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren.

Web-sted: www.tenen-dk.tk – Facebook: www.facebook.com/groups/TENEN.forening

Kasketter - fra stald til soldat til menigmands hovedbeklædning

Da Folkedansernes Dragtudvalg for et par år siden spurgte, om jeg ville sige noget om kasketter på deres kursus, måtte jeg blankt indrømme, at det vidste jeg ikke meget om. Men da der tilsyneladende heller ikke var ret mange andre, der gjorde det, sagde jeg ja og begyndte at undersøge sagen.

Ordet kasket kommer fra fransk "casquette", der betyder lille hjelm. Kasketten har sit hjemsted i England, hvor den oprindeligt var en beklædning for staldknægte, og herefter blev den almindelig i overklassens jagtkostume. Almuen bar i slutningen af 1700-tallet, både i udlandet og herhjemme en rød strikket hue, der bl.a. blev revolutionens kendingsmærke i Frankrig – den frygiske hue. Altså ingen kasketter til menigmand, men fritidsbeklædning for overklassens mænd i England. Da de franske mesterskræddere under revolutionen måtte flygte til England, flyttede herremoden for altid fra Paris til London. Den engelske gentleman blev toneangivende.

En kasket består altid af en skygge, i læder, lak, malet lærred/pap og i nyere tid plastik. Pullen, der kan variere meget i størrelse og form, kan være i uld, hør, bomuld eller andet stof, ofte foret med et tyndere stof. Pullens størrelse og form kan variere meget, fra stor og poset til lille og nærmest flad. En anden form er den næsten cylindriske høje puld, som man kender den fra det franske politi og i den danske hærs galla, som vi kender fra Matadors oberst Hackel.

Svederem af læder indvendigt er

også obligatorisk. Hagerem, der sidder fast med knapper er almindelig og et reliket fra dengang det kunne være fatalt at tage sin hovedbeklædning i kamp. Kasketten skal beskytte mod solen og mod mindre stød og slag. I pullen lagde man ofte pap eller aviser til at afbøde slag. Kasketter var fortrinsvis forbeholdt mænd, senere børn og først i 1900-tallets anden halvdel brugt af kvinder.



C.F. Lund 1860: En bonde fra Sjælland. Han er i søndagstøjet, men har alligevel kasket på. -- Danske Nationaldragter 1890

Omkring år 1800 var kasketten så godt som glemt, men kom så tilbage i 1800-tallets første halvdel, i første omgang som afløser for de store og tunge militære chakoer. Kasketten blev herefter obligatorisk som tilbehør til uniformer til personel med

højere rang. Kasketten viste ved karker, bånd o.l. den militære myndighed man havde, en skik der stadig holdes i hævd i militæret. Studiet af uniformer, deres tilbehør mm. er noget helt for sig selv. Også andre myndighedspersoner tog de militære kasketter op: politi, jernbanelæse, postvæsen, sognefogeder og mange andre.



Kasketten viser myndighed, når sognefogeden på landet i gamle dage tog sin kasket på, var han ikke længere bare Peder Madsen, men politimyndigheden på stedet. Kasketten her er fra ca.1930 Sognefogedembedet blev de fleste steder afskaffet i forbindelse med kommunalreformen i 1970.

Menigmands hovedbeklædning

Fra midten af 1800-tallet blev kasketten den mest udbredte hovedbeklædning for yngre som ældre arbejdende mænd.

Hatten var forbeholdt "de fine", men gårdejere og håndværksmestre kunne også have kasket til hverdag og hat til fint brug.

Langt de fleste kasketter var sorte eller mørkeblå i uld og relativt flade. Vi kender rigtig mange afbildninger og senere fotografier af personer fra bonde- og arbejderklasse med kasketter. Kasketten er ikke

varm som huen. Huen var hjemmestrikket, men kasketten købt, og det satte man en ære i. Kasketten kunne være af skind eller forsynet med ørekapper, som kunne klappes op og bindes over kasketten.

Ligesom til hatten hørte der et helt hilseritual til kasketten, man tog kasketten af, når man hilste, den militære hilsen med fingre til kasketten blev i folkelige kredse til en let markering. Man tog kasketten af, når man gik ind. Eksempelvis kusken, der skulle ind i køkkenet for at få kaffe. En undtagelse synes at være de fagligt tilknyttede huer som f.eks. studenterhuer og mejeristernes huer, der også bæres inde.

Kasketter med meget store puler blev moderne først i 1800-tallet, og studenter og andre, der nød det frie vandre- og rejseliv blev trendsetter. Her blev grunden lagt for



Væver med kasket, der har højt kantbånd og lille puld.

den nordiske studenterhue. Oprindelig sort, senere med mulighed for at skifte til det hvide sommerbetræk, der så blev enerådende i løbet af 1900-tallet.



De første kvindelige studenter huer havde stor puld og en kvast i siden. Denne er fra 1925. I Sverige og Finland bruges denne model stadig af teknologstuderende af begge køn. På svensk hedder den en tofs-mössä.

I 1970-erne ville ca. halvdelen af studenterne ikke have huer, men de er i det nye årtusind kommet tilbage med fuld styrke og tilknyttet masser af ritualer: bid i skyggen bringer lykke, hele skyggen klippes af, hvis studenten skal til udpumpning. Der findes nok mere end 30 forskellige regler om studenterhuens rette brug.

Tidligere var kokarden altid et malteserkors, nu fås der David stjerne, halvmåne, Merkurstav, G-nøgle m.fl.

Til fritidslivet hørte også den mere uformelle cap. Capen stammer fra jockey og hestepasser miljøet, herfra er den fra USA udviklet til lastvognschauffører, ismænd, Mac Donalds ekspedienter m.fl. Capen er i dag den mest udbredte hovedbeklædning i den vestlige verden. Nogle bærer skyggen bagud - en psykolog fortalte mig engang, at det var tegn på svaghed, da mange

ikke ønsker at blotte nakken. Om teorien er rigtigt skal jeg lade være usagt. Mange unge bærer i dag caps alle vegne ude og inde. Capen kan være forsynet med navn, et firmanavn, et slogan eller en reklame.

En anden engelsk fritidshovedbeklædning er sixpencen, der de seneste år er blevet meget populær igen, nu næsten med skjult skygge og ofte i tweed. Også den stammer fra England, hvor den efter sigende skulle være opstået i 1500 tallet for at fremme salget af uldstof. Det lidt misforståede navn, som den kun har i nordiske lande, stammer fra, at den er syet i 6 stykker, six pieces. Det forvekslede man med en sixpence, der er en engelsk mønt. I 1930-erne var den uhyre almindelig i blandt arbejdere i England og Amerika, hvor pullen var stor. I Danmark blev den brugt meget på landet og til jagt. I mellemkrigsårene var sixpencen den almindeligste hovedbeklædning blandt arbejdere og bønder. Den har fået et vældig comeback og bruges nu af både mænd og kvinder som moderigtig beklædning. I 1950-erne kom tegneserien Kasket Karl, som var en engelsk serie, Andy Capp. Hovedpersonen er altid afbildet med kasket helt nede over øjnene, og med et stort forbrug af alkohol og cigaretter samt et noget forældet kvindesyn, der ikke er politisk korrekt i dag.

Skipperkasketter opstod efter den tyske Prins Heinrich 1862-1929, bror til Kejser Wilhelm den 2., havde introduceret dem på sin lystbåd. De hører primært hjemme i det frisiske område, hvor de blev båret af mindre skippere. Prins Heinrich var tysk admiral og tillige en ivrig lystsejler. Den har på båndet ege-

løv i forskellige udformninger og den regnes stadig for ret tysk, men sælges i mange skibshandler også i Danmark.

Hvor kasketten var almindelig blandt arbejdere fra 1850 og frem til ca. 1960-erne, så var der fag der holdt fast ved deres særpræg f.eks. mejerister, der havde kasketter med stor hvid puld og sort skygge, murerkasket med blød skygge og ølku-ske med bryggerinavn. Ændringerne skyldes også krav om sikkerhed, og arbejdshjælme blev påbudt på mange arbejdspladser fra 1960-erne.

Børn og kasketter

Fra midten af 1800-tallet blev kasketter almindelige til små drenge. I Odense Bys Museer har vi et meget fint eksemplar i strå med lige cylindrisk puld, som det er tilfældet i militæruniform. Her er tale om en dreng fra de bedre stillede lag, og den har muligvis kun været til om søndagen, da den ellers ville være gået i itu. Kasketter i alle former blev almindelige. Mest kendt er Astrid Lindgrens berømte figur Emil fra Lønneberg, der altid har sin hue på, undtagen når han putter hovedet i suppeterriner!

I 1950- og 60-erne blev små kasketter igen moderne, nu de helt små 2-5 årige drenge.

I 1960-70 blev kasket for første gang moderne for kvinder. Det var kasketter med store skygger og stor puld i stof, gerne opart i sort hvid eller spraglede farve, næsten lidt klovneagtigt. Mere stilfulde modeller i skind blev også moderne.

Hvor blev kasketterne lavet?

Spredt rundt om i landet lå lokale kasketfabrikker. I Odense var den



Omkring år 1900 var det moderne med store brede og firkantede skygger, som vi ser det på billedet af konfirmanden. De blev kaldt skovl-kasketter.

store kasketfabrik Offenhäuser, der beskæftigede mere end 50 kvinder, for det var primært et kvindearbejde, der foregik på systuer med symaskiner. Skygger, emblemer, knapper mv. fik man færdig fra andre fabrikker. Puld, skygge og bånd blev syet sammen og svederemmen monteret. Pulden blev som pulden på hatte ofte dampet og formet.

Vagn Rasmussen havde oprindelig arbejdet hos Offenhäuser som salgsdirektør, men brød ud, og lavede sit eget firma, der var en lille virksomhed med 6-7 ansatte. I 1992 blev fabrikken lukket af Arbejdstilsynet. Der var ikke de nødvendige faciliteter til personalet og fabrikken lå i et loftslokale. På dette tidspunkt

Vagn Rasmussens kasket fabrik i Odense, 1992.



var den store fabrik for længst lukket.

Odense Bys Museer hjemtog hele fabrikken med borde, symaskiner, "puldpressere", skabeloner, emblemer, kokarder og ikke mindst rigtig mange prøvemodeller. Desværre er fabrikken ikke udstillet.

I dag er der kun få fabrikker tilbage i landet, der laver kasketter. Seifert i København er den største, de laver militære kasketter og studenterhuer.

*Ellen Warring
– museumsinspektør, Odense Bys Museer*



*Smedje 1910
Arbejdsdren-
gen i forgrun-
den bærer sin
konfirmations-
kasket. Svendene
har sixpence på.
Smedemestere-
ren Andreas Ole-
sen står bagerst
til venstre i bil-
ledet. Han har
kasket med skyg-
ge, kantbånd og
puld.*

-- red.



SMOCKSYNING

Siger man ordet smocksyning, dukker der for de fleste et billede op af små, søde pigekjoler af vyella i sarte farver i stil med dem, dronningen og hendes søstre bar som børn. Men grundlaget for smocksyning er noget væsentligt mindre feminint.

Oprindelsen er en beklædningsgenstand i England, en "frock", som er kendt fra 1700-tallet. Navnet frock glider over til at være smock – en slags knælang kittel til at have på yderst for at beskytte det øvrige tøj. En smock var for mænd.

Tilskæringen minder i høj grad om vores bondeskjorter, dvs. skåret i rektangulære stykker med mindst muligt spild af stof. Men mens vores får facon ved at blive rynket med syning ind i hver rynkefold ved ærmer, i nakken, ved skulder og ved håndlinning, så skete formning af en smock ved syning af elastiske sømme ned i rynkerne stort set samme steder som hos os samt foran. Det gav et meget elastisk stykke, så smocken kunne passe uanset tykkelse. Ligesom hos os kunne der være broderier med grensting, kædesting, franske knuder m.m. Selve syningen til at holde rynkerne sammen skete ofte med de sting, som kaldes honeycomb, idet de ved udvidelse minder om biernes celler. Der skal beregnes 3×færdig bredde, og smockbroderiet gøres færdigt og presses, før færdiggørelsen af smocken.

Materialet var oftest groft hørlærred eller bomulds lærred, og man syede med stærkest muligt vokset, glittet hørtråd. Til finere brug kunne anvendes knapt så groft bomuld og i sjældne tilfælde silke. I alle tilfæl-

de var garnet af samme materiale og farve som stoffet.

Rynkerne skulle være helt regelmæssige, og de blev på groft stof talt ud på tråde, mens man på finere stof overførte jævnt placerede prikker – garvede syersker kunne dog rynke på øjemål.



Bønder i smock frock



I 1741 nævnes i Lincolnshire en hvid frock med knapper ved hænderne som en skjorte. I 1746 bestilles til kusk en hørfrock til at tage på yderst, når han striglede hestene. I 1755 anskaffes til drenge frocks, som kan vaskes. Ved den store ver-

densudstilling i Crystal Palace 1851 samledes landboere, hvor mændene var iført frocks.

I slutningen af 1800-tallet anses det dog at være gammeldags og "bondsk", men 1910 ses på foto en festklædt ældre mand med sort smock over sit sorte jakkesæt, og i 1944 bærer en engelsk 4-årig dreng i Sydafrika en smock med korte ærmer.

I 1957 bar to jægere grønne smocks ved et jagtselskab. De var lavet af groft calico og imprægneret med olie for at gøre dem vandtætte. En svi-neavler bar smock på markedet, for så kunne grisene ikke løbe mellem benene på ham. Kirken havde nogle steder hvide smocks til at låne ud til kistebærerne.

Nogle smocks blev syet af familiens medlemmer, især til brug ved særlige lejligheder som bryllupper, jubilæer og begravelser, og en vides at være gået i arv gennem 5 generationer. Andre blev syet lokalt af en smocksyrerke, og hver egn havde sine farver og mønstre – til hverdag naturfarver, om søndagen brun, indigo, hvid eller sort.

De ekstra broderier kunne angive professionen, fx fårehyrden: krogede snirkler som hyrdestaven, gartneren: blomster og snoede stier eller sædemanden: kornaks. De fine smocks kunne også angive arbejdet: sorte til

hyrder, beige til koholdere og kongebåle til slagtere.

I Newark organiserede man produktionen af smocks: der blev brugt lokalt vævet hør, som blev farvet i en specielt blå farve, nogle påtrykte mønster, hvorefter delene blev bragt ud til hjemmearbejdende smocksyrerker. Her blev der arbejdet særdeles flittigt og børnene hjalp med at vokse tråd og gøre den klar.

Delene blev hentet, presset og syet sammen på maskine.

Omkring år 1900 begyndte man at bruge smockbroderi til børnetøj, men det var lidt længe om at få fodfæste.

I 1930-erne, 40-erne og begyndelsen af 50-erne sås det dog som gængs pynt på især mindre pigers kjoler.

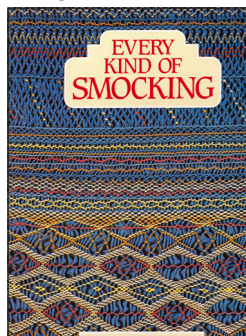
Interessen døde ud igen og teknikken har nu fået en lille renæssance. Den seneste udgave, som er særdeles smuk i velour, syes fra vrangen og kommer nærmest til at ligne fletværk.

Teknikken med de traditionelle sting har også været anvendt i mange europæiske lande til rynkning af tynde bluser til kvinder i forbindelse med nationaldragter, fx i Tyskland, Balkanlandene og i Grækenland.

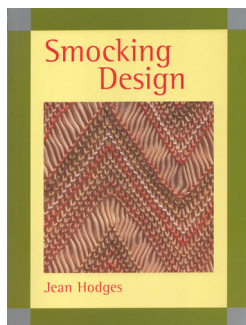
*Margit Ambeck - tekst
Annet Laursen Skjelsager - billedudvalg og
litteratur / Frits Lilbæk - nye foto-optagelser*



Udvalgt litteratur:

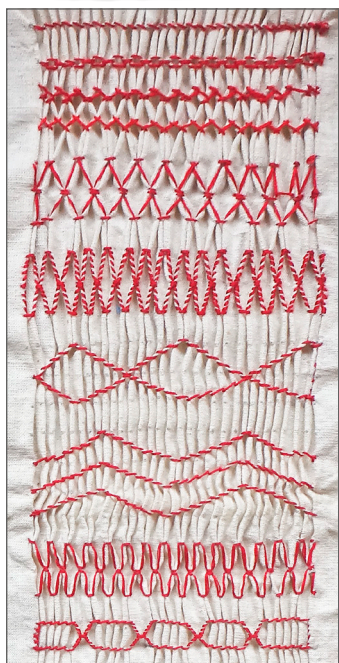


Every kind of Smocking af Kit Pyman. ISBN 0-85532-541-0. Inspirerende og dejlig bog som med stor fornøjelse kan læses mange gange. Side 9 i bogen ➔



Smocking Design af Jean Hodges. ISBN 0-7134-6344-9. Fantastiske ideer til moderne beklædning og dekorationer. Side 69 i bogen ➔

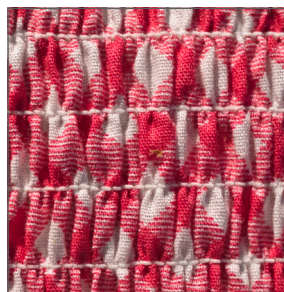




↗ Syprøve fra Lili Friis f. Hågensen, som gik på Håndarbejdets Fremmes skole i starten af 1950-erne.

↗ Detalje af gammel frock med fin broderi. Den er syet af håndvævet bomuld, vævebredde 44 cm. Der er 4 bredder i kropdelen og halvanden bredde i hvert ærme.

← Gammel engelsk syprøve.



↗ Moderne syprøve med elastiktråd, syet på symaskine.

↗ Syet kjole størrelse 2 år med ↗ smock-broderi – ca. 1960.

↗ Strikket kjole størrelse 2 år med smock-strik og storke – julen 1948.





Med TENEN på tur: "I am Black Velvet"
– Erik Mortensens kjoler udstillet på Designmuseet

Vi fik en unik omvisning af kurator Kirsten Toftegaard og konservator Maj Ringgaard, som har været med til at sætte udstillingen op. Et halvt årsværk har konservatorerne brugt på at arrangere de 70 kjoler på specielt indkøbte giner fra Frankrig, justere i højden og få alt til at præsentere sig på smukkeste vis.

Filmklip fra opvisninger hos Pierre Balmain viser de myndeslanke modeller, der drejer sig, så kjolernes snit og detaljer fremhæves.

Vi hørte om Erik Mortensens glæde ved materialer – uld, silke, fjer, pailletter – og det sublime håndværk. Flere kjoler er i tre lag med skjulte lynlåse, og det har været noget af et detektivarbejde at gennemskue hvordan de er konstrueret. I mange tilfælde har det også krævet assistance fra en påklæder at iføre sig dem. Store spejle sørger for, at man kan se roberne fra alle sider.

Museet har selv en stor samling af hans kjoler og skitser, men har også fået lov at låne fra Huset Balmain. En enestående chance for at se denne vor mest berømte modeskaber fuldt udfoldet.

Lone de Hemmer Egeberg fortæller,
Susanne Rundqvist tog noter og
Vibeke og Frits Lilbæk tog billeder





Beretning for 2017

Årets generalforsamling fandt sted i Kvindernes Bygning i København, og havde påklædningsdukker som kulturelt indslag. Flere deltagere havde medbragt gamle og usædvanlige eksempler, og der blev endda fremstillet et særtryk af nogle af de sjoveste. Et andet tema der blev bragt op, var samlinger af papirservietter, et stort hit blandt 1950-ernes piger.

Inden da havde vi besøgt Magasin du Nord Museet i Vingårdsstræde, og sammen moret os over de mange minder, udstillingen bragte frem.

Den 22. september var vi inviteret på besøg i Højesteret for at se på dommerkapper og en gallauniform med tilhørende "sovsekande" og sabel. Der var flere tekstile skatte at beundre, bl.a. en gobelin og et rødt tæppe vævet af Hanne Vedel på Spindegården. På væggene hang udsøgt kunst, og møbleringen repræsenterede dansk design, når det er bedst. Interessant var det også at høre om retssystemet og den store umage, man gør sig med at formulere domme og i det hele taget kommunikere på et forståeligt sprog.

Perchs Thesalon havde kludret med vor reservation, men i stedet kom vi til overdådigt kagebord i La Glace, og det var vi godt tilfredse med.

Juleturen i december gik til Designmuseets store udstilling af Erik Mortensens kjoler – *I am Black Velvet*. Vi fik en unik omvisning af kurator Kirsten Toftegaard og konservator Maj Ringgaard, som har været med til at sætte udstillingen op. Et halvt årsværk har konservatorerne

brugt på at arrangere de 70 kjoler på specielt indkøbte giner fra Frankrig, justere i højden og få alt til at præsentere sig på smukkeste vis.

Filmklip fra opvisninger hos Pierre Balmain viser de myndeslankke modeller, der drejer sig, så kjolernes snit og detaljer fremhæves.

Vi hørte om Erik Mortensens glæde ved materialer – uld, silke, fjer, pailletter – og det sublime håndværk. Flere kjoler er i tre lag med skjulte lynlåse, og det har været noget af et detektivarbejde at gennemskue hvordan de er konstrueret. I mange tilfælde har det også krævet assistance fra en påklæder at iføre sig dem. Store spejle sørger for, at man kan se roberne fra alle sider.

Museet har selv en stor samling af hans kjoler og skitser, men har også fået lov at låne fra Huset Balmain. En enestående chance for at se denne vor mest berømte mode-skaber fuldt udfoldet.

Bagefter spiste vi i museets hyggelige cafe og fordøjede de mange indtryk.

Igen et år, hvor det lykkedes at få skrevet og produceret medlemsbladet TENEN til tiden, således som det står beskrevet i bladets kolofon. Det er for så vidt bemærkelsesværdig, fordi arbejdet foregår frivilligt og ulønnet. Selve trykningen af bladet foregår dog på almindelig kommercielle vilkår. Bestyrelsen sender en stor tak til alle, som har bidraget med tekst og billeder til bladet.

I årets løb er et gammelt ønske blevet opfyldt: Et samlet indeks for tidsskriftet TENENs artikler gennem tiden. Indeks er samlet 2-og-2 årgange og kan downloades fra det seneste bladnummers web-side. Det er Stort! Så stort, at den største betyd-



ning må være, at Google har været i gang og gjort indholdet søgbart. For at Google-og-al-dens-væsen fungerer, så skal ordene og specielt navne være stavet rigtig. Der er endnu ikke gennemført en korrekturlæsning af indeksene, hvorfor forfatterens stavemåde ikke er sikret.

Tidsskriftet TENEN adresseres og pakkes jf. PostNord's anvisninger om PP-forsendelser på deres hjemmeside. Alligevel bøvl er vi med at få sendt bladet ud til medlemmerne. Vi oplever, at ændringer i måden, hvorpå man afsender, bliver ændret efter forgodtbefindende og uden at det fremgår af nyhedsbrev i postkasse eller på postens hjemmeside. I forbindelse med udsendelse af augustnummeret måtte vi konstatere en forsinkelse på mere end en uge. Senere kunne postmand Per fortælle: »Det hele er ved at brænde sammen ... Det går ud over kunderne, som ikke får deres forsendelser i tide ...«.

Betalinger af girokort i postens ekspeditioner er ophørt i løbet af december 2017. Vi opfordrer derfor alle medlemmer til at forny medlemsskab i foreningen TENEN via netbank eller til nød i en bankafdeling med kassefunktion - dem er der i øvrigt heller ikke ret mange af. Nye betalingsmidler som fx Mobile-Pay er desværre kun gratis for pri-

vatpersoner. Man kan forstille sig, at det ændrer sig - gør gerne kasserer og bogholder opmærksom på eventuelle nyheder. Danske foreninger og virksomheder lider allesammen under den igangværende udvikling i betalingsmåder, fordi der i befolkningen til stadighed er nogle, som glemmer at følge med tiden ...

Medlemstallet i foreningen er vigende, hvilket vi i bestyrelsen er både kede af og opmærksomme på - vi opfordrer naturligvis medlemmerne til konstant at agitere for medlemsskab, men diskuterer også bestyrelses-initiativer. Man kunne fx tænke sig et mere individuelt medlemsår, hvor kontingentåret ikke nødvendigvis følger foreningsåret. Det vil give mulighed for at hverve året rundt. Bogholderen har allerede gennemført konsekvent notering af dato for betaling, hvilket fremgår af øverste linie i blad-adresseringen.

Antallet af besøgene på TENENs internet-hjemmeside er faldende - det er et helt generelt fænomen, at net-surfing ikke har det tidligere omfang. I stedet er der en gevaldig vækst på de såkaldt sociale medier - i TENENs tilfælde Facebook-gruppen, som sidst i januar havde 250 medlemmer, hvilket er en vækst på 47% på et år, og det er jo ikke så galt! Tenens Facebook-gruppe kan betragtes som en tidssvarende udga-

ve af en opslagstavle. Den, som har slået op, kan både ændre i og tage opslag ned igen. Mange opslag omhandler tidsbegrænsede begivenheder som eksempelvis udstillinger og møder. Administrator fjerner sådanne forældede opslag hvorfor opslag med varende værdi med tiden synker mod bunden.

TENENs studietur til Lyon den 20. til 24. marts 2018 blev lynhurtigt fuldt booket, hvilket naturligvis er dejligt at opleve. Økonomisk hviler turen i sig selv. Hemslojdsresor i Sverige laver i øvrigt en rejse til Lyon i marts 2019 med vores Susanne Lervad som tekstil-cicerone, så der kommer snart en ny mulighed.

I 1992 påbegyndte TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening sit forklædeprojekt. Susanne Nielsen var initiativtager og blev valgt til foreningens kontaktperson, men bestyrelsen stod bag.

I marts 1993 var projektet blevet til en plan om udgivelsen af en bog, hvilket fremgår af et bestyrelsesreferat, hvor man også besluttede at arbejde med temaet i 3 (tre) år, da Hanne Frøsig Dalggaard mente, at vi

skulle have god tid til at gennemføre det.

Fra den gang og til i dag er der gået 25 år.

I 2006 indgik vi en aftale om, at Susanne Nielsen skulle levere de den gang manglende tekster, og at hun ved afleveringen skulle modtage et honorar på 10.000 kr. Imidlertid har Susanne i brev af den 9. juni 2017 opsagt samarbejdet med os samt trukket sit eget materiale fra projektet. Redaktionsudvalget arbejder dog fortrøstningsfuldt videre og er optimister.

*

Foreningens vedtægter foreslår bestyrelsen ændret på denne generalforsamling.

Der er tale om praktiske følger af udviklingen:

- PostNord/Danske Bank er ophørt med girobetalings-ordningen.
- Tidsrammen for afholdelse af generalforsamling har vist sig at være unødvendig snæver.
- En ældre beslutning er skrevet ind.
- Det er den samlede bestyrelse, der afgiver beretning.

*TENENs bestyrelse
februar 2018*



Luksusforordninger
- 1558, 1683, 1736, 1783, 1785 og 1799
Hanne Frøsig Dalggaard

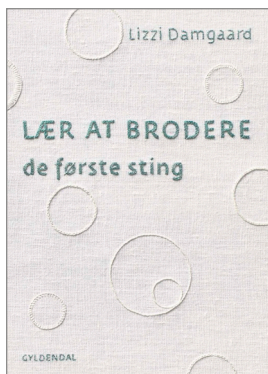
Hanne Frøsig Dalggaard:

Luksusforordninger - 1558, 1683, 1736, 1783, 1785 og 1799

Særtryk af de seks artikler i tidsskriftet TENEN i perioden 1998 til 2014. 122 sider på luksuspapir i A5-format med illustrationer i farve og sort/hvid. Vejer 247 gram. Udgivet af TENEN – Dansk Tekstilhistorisk Forening 2015. ISBN-13: 978-87-994893-3-6. Pris 175 kr. plus forsendelse.

→ Bestilles hos foreningens formand, Annet Laursen Skjelsager, silke-annet@silke-annet.dk / 44 95 05 55.

Lizzi Damgaard: *LÆR AT BRODERE de første sting*. Gyldendal 2017. Indbundet. Format 25 x 17,5 cm. 104 sider med s/h og farveillustrationer. ISBN 98-87-02-19420-3. Pris 250 kr.



I disse tider, hvor der ikke undervises i håndarbejde i skolen, og hvor bedstemødres og mødres oplæring af børnene er gået helt i glemmebogen (måske fordi de heller ikke kan!), er det dejligt at se, at interessen for håndarbejde er voksende. Derfor også brug for bøger, der giver begynderne gode anvisninger på, hvilke materialer, der er brug for, hvordan man finder mønstre og overfører dem til stoffet, udfører håndarbejdet og monterer det. Så denne bog kommer som kaldet. Hvis jeg dengang havde vidst noget af det, der står i denne bog, havde min "broderikarriere" nok set lidt anderledes ud, men den gang hed det jo korssting og vi unge vidste ikke, at der findes rigtig mange andre spændende sting!

Sidste år udgav Gyldendal en stærkt savnet grundbog om broderi skrevet af lederen af Selskabet for Kirkelig Kunst, Lizzi Damgaard. Jeg er sikker på, at mange kommende brodøser vil være glade for at lære den at kende. Lizzi Damgaard fortæller indgående om, hvilke materialer, der er brug for, samt forklarer med fine stregtegninger, hvordan følgende sting udføres: Forsting,

kontursting, heksesting/skyggesyning, tungesting, franske knuder samt kædesting. Der undervises i mønsterkomposition, endehæftninger og vask og vedligeholdelse, kort og godt basisviden inden for broderifaget. Lizzi Damgaard har valgt at vise enkle ting, hvortil hun også har nævnt det omtrentlige tidsforbrug, så i denne bog findes svaret på mange ofte stillede spørgsmål.

Hvad angår afsnittet om komposition finder man idéer til, hvor man kan lade sig inspirere til mønstre. Det er et vældigt fint afsnit, som lægger op til at finde sin fantasi frem. Det ville jeg gerne have vidst, da jeg i sin tid begyndte at brodere.

Men når det er sagt, er jeg også nødt til at nævne et par steder, hvor jeg ikke rigtig kan følge forfatteren: På siderne 30 og 31 vises henholdsvis forsting med kastning og forsting med slyngning. De fem linjer, der forklarer de to sting er fuldstændig identiske og havde det ikke været for stregtegningerne nedenunder, ville jeg ikke have været i stand til at skelne mellem stingingene. På side 36 forklares fremgangsmåden for forberedelse af vadmelsstof til syning af en grydelap. Under pkt. 3 siger vejledningen, at der skal ryes 3 – 4 rækker på hver led af stoffet, medens billedteksten under tegningen siger 3 ringer på hver led. Som mangeårig håndarbejder forstår jeg den tankegang, at det naturligvis afhænger af størrelsen af de to stykker stof, der skal holdes sammen, men en begynder vil nok ikke forstå det.

Men alt i alt er det en fin bog, som jeg rigtig gerne vil anbefale, især til begyndere.

Lis Slottved

Modekongen Holger Blom – en livshistorie. Af Marianne Verge. Gyldendal 2017. ISBN 978-87-02-14721-6. Der er mange sort-hvide- og enkelte farvebilleder – mange, vi ikke har set før. 276 sider, 19x24,5 cm. Pris 350 kr.

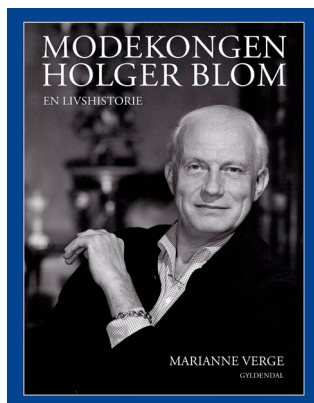
Mit umiddelbare indtryk af bogen er en fantastisk stor mængde oplysninger om en mand, jeg næsten kun kendte til af omtale efter hans død.

Holger Blom (HB) er født i 1905 og dør i 1965. Moderen døde i 1921, hvor HB lå syg af skarlagensfeber, og faderen i 1929 af et hjerteslag mens HB var i København – HB nåede dog hjem til begravelsen.

Omkring ¼ af bogen er om Holger Bloms barndom i Skanderborg. Barndommen har ikke været let, dels døde der en storebror Aage inden Holger, kaldet lille Holle, blev født, dels havde han "kun" en lillesøster Lise, der som pige ikke var arveberettiget mht. faderens virksomhed, og så ville han ikke overtage arven efter sin bedstefar og far, nemlig at føre virksomheden videre i Skanderborg. Det viste sig hurtigt, at Holger var "til den forkerte side" i forhold til sine medmennesker. Det bekom ikke forældrene – faderen – godt.

Mange breve har Skanderborg Historiske Arkiv gemt. Det var faderen, der skrev hyppigt og inderligt til sin søn Holger, der dels boede i Odense, hvor han gik i gymnasiet og dels i København, hvor han drev den af med at beklæde byens fine fruer med smukke kreationer. Holger har sikkert svaret sin far, men disse breve eksisterer desværre ikke mere.

I 1929 var de fædre, der sendte symaskiner til deres sønner, få. Faderen skriver: "Det er en sorgens dag. Min søn har ønsket sig en sy-



maskine, og nu får han den." Og så var det endda én af to maskiner fra barndomshjemmet – en trædemaskine, "den er god og kan sendes til en virkelig dygtig reparatør i Købh. til eftersyn først", skriver faderen i samme brev.

I de følgende år skaber HB mange dragter, cocktailkjoler, aftenkjoler og teaterkostumer til byens fine fruer og til mange af de skuespillere, der havde hovedroller.

HB var ofte sen på den mht. aflevering af dresset. Penge fik han ikke altid, og tit ofrede han ekstra på garderoben – det være sig, perler, smykker, pels eller lignende. Penge betød ikke så meget, bare kvinderne var smukke!

Mange skuespilleinder fik også syet en del af deres private garderobe hos HB. Kun de lange lige sømme, blev syet på maskine – resten var syet i hånden. Draperingerne foregik altid over et fast korset, hvorpå draperingerne og indsnitene blev påhæftet med nåle.

I et tilbageblik sagde HB engang: "Hvor meget kan man i grunden lære af andre, når det drejer sig om et skabende arbejde?"

HB har haft flere adresser i Kø-

*Der er den mærkelige split-
telse i mig, at jeg på trods af
alle principper om enkelthed
har en svaghed for tingel-
tangel. Jeg elsker denne stue,
hvor det flyder med billeder
på alle hylder og borde, og
jeg så gerne, at der var dob-
belt så mange. -- Holger Blom*



benhavn til sit atelier, og i sine vel-
magtsdage var der ansat ca. 40 sy-
ersker.

Kun ganske få af de ansatte per-
soner var mænd, hvoraf Erik Mor-
tensen fra Frederikshavn, nok er
den mest kendte. Han var elev hos
HB fra 1942, herefter tog han i 1947
til modehuset Pierre Balmain i Pa-
ris for senere at blive cheftegner, da
Pierre Balmain døde i 1982.

Af de mange skuespillerinder HB
omgikkes, var Bodil Kjer nok den
største muse. Rigtig mange billeder
af hende i forskellige roller findes i
bogen. Breve og blomster til hende
viser en stor hengivenhed.

Den fornemmeste kunde var
Dronning Ingrid, der fik syet flere
dress og rober hos HB. Prinsesserne
var ofte med, når deres mor skulle
møde op til tilretning. Således kend-
te daværende prinsesse Anne-Marie
HB og var ikke i tvivl om valget til
sin egen brudekjole. Den blev kre-

eret i 1964, og HB var så beflyttet,
for han var jo ikke vant til at sy til så
unge piger!

Den sidste kjole var til Dronning
Ingrid. Hun var til den sidste prøv-
ning den 18. marts 1965 forud for
det officielle besøg hos præsident
de Gaulle i Frankrig. HB blev imid-
lertid dårlig, da han var ved at sætte
nåle i stoffet. Dronningen insistere-
de på, at han straks skulle på syge-
huset, for hun ville bare komme en
anden dag. Næste morgen var HB
død!

Mange udtalelser i bogen er fra
nulevende tidligere medarbejde-
re og nulevende skuespillere samt
prinsesse Benedikte.

HB's største lidenskab var Bo,
men det er ikke meget, vi får at vide
om ham.

Nok var modekongen Holger
bøsse, men han var samtidig betag-
et af kvindens krop og udstråling.

Vibeke Lilbæk

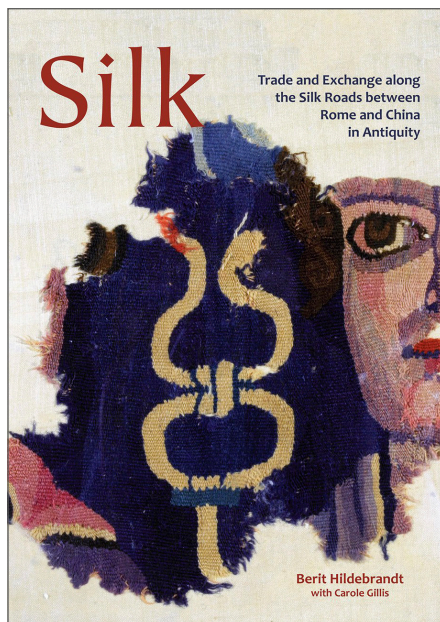
Silk - Trade and Exchange along the Silk Roads between Rome and China in Antiquity. Ed. by Berit Hildebrandt with Carole Gillis. Oxbow Books 2017. ISBN 978-1-78570-279-2 xxi + 129 sider illustreret delvis i farver. £40.

Silkevejen bestod som bekendt af mange veje, til lands og til vands og med adskillige handelscentre undervejs. Hvad vi ikke har gjort os helt klart er, at denne vareudveksling i mange etaper har gjort det muligt for driftige købmænd at manipulere og opfinde historier. Eksempelvis fortalte græsktalende handlende kineserne, at romerne selv producerede fin silke og -garn. De forstod derfor ikke, at romerne ville aftage deres silke. Skete dette for at trykke priserne? Mistanken strejfede denne anmelder.

Tekstilfremstilling var den næststørste sektor i Romerriget, men det var især hør og uld man forarbejdede med stor ekspertise. Tæpper og gobeliner af uld og lidt silke eksporterede til Kina sammen med olie, oliven, korn, vin, glas og heste. Fra Østen importeredes silke, skind, og jern, men handelen med den dyre silke var risikabel og den blev betragtet som en luksusartikel, der til tider blev forbudt, som vi ved fra de europæiske luksusforordninger.

Også væven behandles, og den danske væver John Beckers rekonstruktion omtales i forbindelse med udveksling af væveteknologi mellem øst og vest. Linjerne trækkes op til den byzantinske samitum og lampas fra det 10. årh.

Vild såvel som dyrket silke er blevet anvendt mange steder i regionen, og bogen giver et overblik



over forskning udført af historikere, arkæologer og lingvister. Bogens otte kapitler har deres oprindelse i et symposium på Harvard University i 2012, og alle er skrevet af førende forskere indenfor deres felt. De er velskrevne og ikke svære at forstå for den, der interesserer sig for emnet. Samtidig peger den på, at fremtidig forskning kan anvende bedre analysemetoder som eksempelvis strontium isotop analyse, og derved gøre det lettere at kortlægge proveniens for råmaterialer, som Karin Frei har påvist. Samtidig vil proteinanalyser og lingvistiske undersøgelser kunne give et mere nuanceret billede af silkeproduktion og -handel.

Lone de Hemmer Egeberg

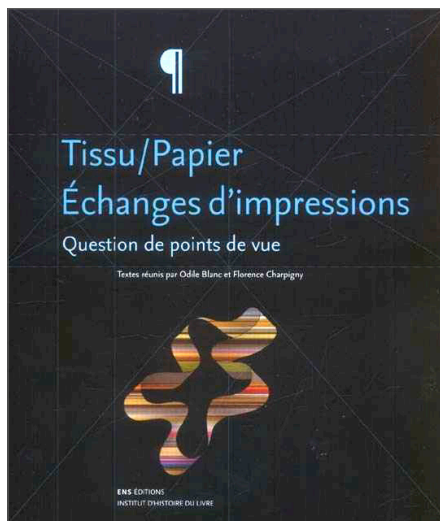
Tissu/Papier Échanges d'Impressions: Question de point de vue. Ed. Odile Blanc et Florence Charpigny. Institut d'Histoire du Livre 2005. ISBN 2-84788-082-8. 121 sider ill. i farver. Pris €20.

Lyon er især kendt for sin silkevævning, og når vi kommer dertil i marts skal vi naturligvis besøge nogle værksteder og det berømte tekstilmuseum, hvis det stadig er åbent; vi har de bedste forhåbninger.

Vi skal også se værksteder for silketryk og erfare, at teknikken bruges på både stof og papir, materialer der er skrøbelige og forgængelige og har en lang og levende, fælles historie i området omkring Lyon.

Denne lille charmerende og poetiske bog fortæller i fem kapitler om flere vinkler på dette udsøgte og elegante håndværk, og er en fin appetitvækker på hvad der venter os – på tur med TENEN.

Lone de Hemmer Egeberg



Til TENENs læsere

På museerne bliver vi ofte spurgt om finurlige genstande. Denne har vi ikke kunnet løse.

Det er ikke en strikkelse, og heller ikke til opmaskning af strømper. Måske noget til posementmagerarbejde eller til at lave lyseduge i kunstfærdigt mønstre? Fjederen i midten kan hæves op og ned.

Håber nogen kan hjælpe,

Ellen Warring – Odense Bys Museum

ps.: Underret venligst redaktionen om du kan bidrage med oplysninger.

TU TANGATA: Weaving for the People

- er en prisbelønnet fjernsynsudsendelse fra slutningen af 1990-erne.



I udsendelsen fortæller Erenora Puketapu-Hetet (1941-2006) om sit og familiens arbejde med traditionel maori vævning – en kunsten, der har været tæt ved at uddø. Det var hendes mands bedstemor, som i sin tid oplærte hende i at lave kapper, tasker, måtter osv. Udsendelsen fortæller om høst og beredning af newzealandsk hør. Hun viser vævningen, som foregår i hånden og med iblanding af abeloneskal, ståltråd og Kiwi-fjer. Derudover foregår en del scener i deres rigtig flotte samfundshus sammen med venner og lokale beboere i Waiwhetu i Lower Hutt nær regeringsbyen Wellington. Erenora var rådgiver for nationalmuseet Te Papa, der også huser nogle af hendes arbejder.

Erenoras datter Veranoa viderefører moderens informationsarbejde samtidig med at hun selv har et kunstner-virke. Vi følger hende på Facebook, hvor hun viser glimt af sit liv, hvor både hendes far og mand er statist, idet de laver ekstremt fint maori træskærearbejde.



Flax i New Zealand ligner overhovedet ikke hør. *Phormium tenax* planterne er mere end mandshøje. Bladene høstes, behandles og tørres. På billedet til højre ses taver, som er snoet. Der er en lillebitte abeloneskal i midten – i New Zealand er navnet Paua.

Det er Veranoa Hetet, som har fundet tv-udsendelsen frem og nu tilbyder den gratis på CD-rom mod betaling af porto. Vi modtog den, men havde noget besvær med at få den til at virke - det er jo et gammeldags medie. Det lykkedes dog at få udsendelsen vristet fri og transformeret til et mere moderne format. I udsendelsen tales engelsk.

-- VoFL

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>buv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@silke-annet.dk</i>	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Teglgården 66 st.th. 3460 Birkerød	45 81 05 05 <i>debemmeregeberg@gmail.com</i>	næstformand + kalender
Bent Bille	Søndergade 66 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>bille.glamsbjerg@gmail.com</i>	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	20 31 27 31 <i>lisslottved@gmail.com</i>	sekretær + korrektur
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	26 60 28 40 <i>vofl3450@gmail.com</i>	redaktion
Maj Ringgaard	Helmsvej 37 2880 Bagsværd	21 40 43 76 <i>Maj.Ringgaard@natmus.dk</i>	bestyrelse
Susanne Lervad	Lindevej 14 1877 Frederiksberg C	22 11 08 26 <i>sl@termplus.dk</i>	bestyrelse
Susanne Rundqvist Pedersen	Rådm. Steins Allé 45, 5.tv 2000 Frederiksberg	26 62 80 80 <i>susanne.rundqvist@mail.dk</i>	bogholder
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv. 2800 Lyngby	45 87 55 30 <i>hanne.dalgaard37@gmail.com</i>	korrektur
Anni Bloch	Thingvalla Allé 5 2300 København S	32 59 59 77 <i>annibloch@gmail.com</i>	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th. 2500 Valby	36 30 61 50 <i>m.ambeck@gmail.com</i>	revisor
Hanne Schneller	N. Frihavnsgade 49, 2.tv. 2100 København Ø	35 38 35 45 <i>hanne.schneller@hotmail.com</i>	revisor- suppleant
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	23 92 42 85 <i>vofl3450@icloud.com</i>	redaktion + webmaster

Husk lige ...

TENEN på internettet - www.tenen-dk.tk - tjek også
dette bladnummers egen webside med mange ekstra billeder samt
de henvisninger / links som omtales i artiklerne.

Brug TENENs digitale ”opslagstavle”
www.facebook.com/groups/tenen.forening
- gruppen har nu 252 deltagere - er du med ?

Hjælp med at hverve nye medlemmer i foreningen TENEN.



Postkort fra Otavalo, som ligger højt og nær Ækvator i Ecuador.

Befolkningen er primært efterkommere af den oprindelige indianerbefolkning og syd fra kommende inkaere. De har bl.a. specialiseret sig i vævning, strikning af alpaca - lamauld, og fremstilling af panfløjter.

Vi besøgte en lokal kvinde iført traditionel dragt, som sidende på gulvet brugte en lændevæv, men hun kunne også bruge en almindelig skaftevæv. Stedet blev drevet som et familie-køoperativ.

Efter en vidunderlig overnatning i en Hacienda nær byen, besøgte vi det vistnok største tekstilmarked i Sydamerika. Vi så Otavalo markedet vågne op og boderne blive gjort klar. Her er ingen markedsråberi - de gennemgående små mennesker præsenterer deres varer med sagte tale. Det var en ret speciel oplevelse.

Ud over farverne på deres tekstiler, kunne man købe skønne tæpper, hængekøjer, ponchoer, bånd, bolde, hatte, kjoler, tshirts og anden beklædning.

De handlende stillede gerne op til fotografering; men talte kun deres eget sprog, som stammer fra før europæerne dukkede op i Sydamerika.

-- VoFL

